

2. Порівняльний аналіз ґрунтово-кліматичних умов природних ареалів видів роду *Photinia* та Правобережного Лісостепу України показав, що інтродукційний район є кліматичним аналогом регіону природного зростання досліджених рослин, а це обумовлює можливість їхньої успішної інтродукції у цей район.

3. Фенологічні спостереження за дослідженими рослинами засвідчили, що представники роду *Photinia* за величиною показника фенологічної аномальності знаходяться в межах норми, а саме субнорми. Це свідчить про те, що цикл розвитку цих рослин співпадає з вегетаційним періодом Правобережного Лісостепу України, а реалізація їхніх фенофаз знаходиться в оптимумі.

4. Результати польових спостережень за зимостійкістю та посухостійкістю представників роду *Photinia* свідчать про їхні високі показники фактичної зимо- та посухостійкості. Це вказує на те, що суворі умови впродовж зими та засушливі літні періоди не є лімітуючими факторами росту і розвитку цих рослин в умовах інтродукції у Правобережному Лісостепу України.

5. Встановлено, що досліджені представники роду *Photinia* добре адаптувалися до нових умов вторинного ареалу. Для них характерний високий рівень адаптації – IV та повна акліматизація – 100 %, а згідно проведеної оцінки життєздатності цих рослин впливає, що досліджених представників роду *Photinia* слід віднести до першої групи перспективності подальшої інтродукції в умовах Правобережного Лісостепу України.

6. Більшість листопадних видів роду *Photinia*, а саме *P. beauverdiana* C.K. Schneider, *P. lucida* (Decaisne) C.K. Schneider, *P. callosa* Chun ex T.T. Yu & K.C. Kuan, *P. fokiensis* (Finet & Franchet) Franchet ex Cardot, *P. bergerae* C.K. Schneider, *P. obliqua* Stapf, *P. impressivena* Hayata, *P. tsaii* Rehder, *P. blinii* (H. Leveille) Rehder, *P. benthamiana* Hance, *P. pilosicalyx* T.T. Yu, *P. lucida* (Decaisne) Cardot, *P. schneideriana* Rehder & E.H. Wilson, *P. arguta* Lindley, *P. podocarpifolia* T.T. Yu, *P. parvifolia* (E. Pritzel) C.K. Schneider, *P. komarovii* (H. Leveille & Vaniot) L.T. Lu & C.L. Li, *P. hingshuiensis* (T. Shimizu) T.S. Liu & H.J. Su, *P. hirusta* Handel – Mazzetti є перспективними для інтродукції у Правобережний Лісостеп України і потребують первинного інтродукційного випробування.

7. Досліджені інтродуценти вирізняються високою декоративністю і заслуговують на ширше використання в озелененні. Рекомендуємо використовувати їх як солітери або в групах, композиціях з іншими деревами або кущами, пурпурolistими та пістряволистими формами (*Cydonia oblongata*, *Prunus pissardii*, *Physocarpus opulifolia* 'Diabolo' та ін.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кохно Н.А. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине / Н.А. Кохно, А.М. Курдюк. – К. : Наук. думка, 1994. – 186 с.
2. Guo W. A phylogeny of *Photinia* sensu lato (Rosaceae) and related genera based on nrITS and cpDNA analysis / W. Guo, Y. Yu, R.-J. Shen [et al.] // Plant Systematics and Evolution. – 2011. – Vol. 291, № 1–2. – P. 91–102.
3. Krussmann G. Handbuch der Laubgehölze. Bd. 2 / G. Krussmann. – Berlin – Hamburg : Parey, 1977. – 486 s.
4. Kuan K.C. Taxa nova Rosacearum sinicarum I / K.C. Kuan, T.T. Yu // Acta Phytotaxonomica Sinica. – 1963. – Vol. 8. – P. 214–220.
5. Lindley J. *Photinia arguta* / J. Lindley // Botanical Register. – 1837. – Vol. 23. – P. 1956.
6. Ling-Ti L. *Photinia* / L. Ling-Ti, S.A. Sponberg // Flora of China. – 2003 – Vol. 9. – P. 121–137.
7. Rehder A. Manual of cultivated trees and shrubs hardy in North America / A. Rehder. – New York : The Macmillan Company, 1949. – 996 p.

Гульда А., Шевчик Б.

Науковий керівник – доц. Шевчик Л.О., Репета О. М.

ЛУСКОКРИЛІ ГОЛИЦЬКОГО БОТАНІКО-ЕНТОМОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

Актуальність теми. Комахи, відвідуючи квіткові рослини, виконують важливі екологічні функції та значну роль у практичній діяльності людини. Серед них чимало запилювачів квіткових рослин, споживачів нектару і пилку. Окремі систематичні групи квіткових рослин неспроможні розвиватися і продукувати повноцінне насіння без комах-запилювачів.

Щодо території України – відомості про зв'язки комах з квітковими рослинами містять праці В. Бровдія (1977, 1991), В. Радченка (1980), Ю. Канарського (2006).

Усестороннє вивчення видового різноманіття ентомофауни лускокрилих Голицького ботаніко-ентомологічного заказника загальнодержавного значення, ареалу поширення, морфологічних особливостей комах, зв'язок їх з різними видами рослин обумовило актуальність обраної теми дослідження.

Метою роботи було встановлення видового різноманіття комах ряду Лускокрилі, біологічних особливостей екології їх на території Голицького ботаніко-ентомологічного заказника. В зв'язку з цим завдання дослідження зводилось до:

- встановлення різноманіття родин лускокрилих заказника;
- опрацювання основних діагностичних ознак родини Німфаліди;
- висвітлення видового різноманіття родини;
- розкриття зв'язку комах з квітковими рослинами.

Голицький ботаніко-ентомологічний заказник розташований на півдні Бережанського району Тернопільської області між селами Куряни і Демня. Це степова ділянка площею 60 га, що приурочена до південного і південно-західного схилів г. Голиця [1].

Дослідження проводили на базі Голицького ботаніко-ентомологічного заказника протягом 11-16 червня 2013р. Екскурсія починалася з Тернопільського залізничного вокзалу. До місця проведення дослідження добиралися на електропоїзді Тернопіль-Ходорів. Місце призначення с. Гутисько де на базі залізнично-дорожнього будиночка (праворуч від колії за напрямком руху поїзда) розташувалася біостанція Тернопільського національного педагогічного університету. Ліворуч від колії, майже в центрі села, знаходиться турецьке кладовище часів Першої світової війни.

Дослідження на г. Голиця проводилися з врахуванням заповідного статусу цієї території, через що маршрут проходив по дну балки, що простяглася через всю територію заказника.

Це зріла балка з добре вираженою пологою, сильно задернованою долиною. Ширина днища цієї балки не перевищує 40 м, дно її плоске, сильно задерноване. На дні балки у вигляді уламків, валунів знаходяться вапнякові породи.

Матеріалом для дослідження комах послужили фондові матеріали кафедри зоології ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, власні збори і спостереження протягом вегетаційного періоду 2013 року на Голицькому ботаніко-ентомологічному заказнику [2].

Збір, фіксацію та етикетування матеріалу здійснювали за загальноприйнятими в ентомології методиками (Фасулаті, 1961, Палій, 1970). Індивідуальний (ручний) збір на квітах проводили з використанням ентомологічного сачка.

Визначення комах проведено Н.Я. Кравець та С.С. Подобівським, за що висловлюємо глибоку вдячність науковцям. Колекції зберігаються на кафедрі ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету [3].

Основна частина. Метелики досить великі за розмірами з яскравим дуже красивим забарвленням комахи, що мешкають у лісах, садах, на луках та галявинах.

Діагностичні ознаки. Назва ряду зумовлена такою ознакою лускокрилих як наявність великих за розмірами крил, покритих дрібними лусочками.

Під лусочками крила в усіх метеликів однакові: вони мають вигляд білуватої тонкої пластинки, зміцненої своєрідним каркасом із товстих, темних, пружних жилок. Жилки формують рисунок із комірок. За довжиною та напрямом жилок і за формою комірок різні групи метеликів добре діагностуються.

Більшість комах мають тонкі довгі вусики з булавоподібними розширеннями на кінці. Ці метелики ведуть денний спосіб життя і отримали назву булавовусих або денних метеликів.

В регіоні дослідження ряд представлений 10 родинами, що налічує 76 видів. Видове різноманіття зменшується у лійці родин: Совки, представленої 24 видами (31,6%); Німфаліди яка налічує 11 видів (14,5%); Бражники – 10 видів (13,2%); П'ядуни – 9 видів (11,8%); по 6 видів (по 7,9%) налічують родини Біланові та Бархатниці; чотири види налічує родина Ведмедиці - (5,3%); три – Коконопряди - (3,9%); два – Парусники - (2,6%); одним видом представлена родина Голуб'янки - (1,3%) .

Родина Німфаліди або Сонцевики відноситься до булавовусих метеликів. Німфалід легко впізнати по сполученню двох стійких ознак: у них передні ноги позбавлені кігтиків, сильно вкорочені і покриті густими волосками у вигляді щіточки, якими метелики чистять голову. В той же час на крилах ніколи не буває потовщена жодна жилка.

В Голицькому ботаніко-ентомологічному заказнику родина Німфаліди або Сонцевики представлена 4 підродинами, 9 родами, 11 видами. Підродина Пасмовці об'єднує два роди (по одному виду в кожному). Підродина Сонцевики – налічує 4 роди (по одному виду у кожному) та один рід, що об'єднує три види. Підродини Мінливці та Підсрібники представлені одним родом з одним видом у кожному.

Два види комах: пасмовець тополевий та сонцевик адмірал занесені до Червоної Книги України.

Екологічні функції метеликів у природі визначаються трофічними особливостями і зводяться до певної здатності до перехресного запилення.

В такий спосіб метелики збільшують продуктивність ентомофільних рослин, покращують якість насіння, сприяють розселенню рослин у просторі, що має особливе значення для рідкісних та зникаючих видів рослин.

Науково-практичне значення лускокрилих полягає у тому, що вони є майже ідеальною індикаторною групою наземних безхребетних, дослідження якої дозволяє оцінити загальний стан природних екосистем.

В той же час гусінь метеликів знищує листки, хвою дерев, пошкоджуючи значні лісові площі, завдають шкоди садівництву, особливо це стосується фруктових дерев, знищують результати праці овочівників, знищуючи капусту і коренеплоди, і т.д. Є серед метеликів види, що їх людина розводить для власних цілей, наприклад, для отримання шовку з коконів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. М.М. Барна, Л.П. Царик, В.М. Черняк, С.В. Зелінка, Б.Р. Пилявський, М.В. Питуляк, С.С. Подобівський, Н.Д. Шанайда та ін. Голицький ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення/– Тернопіль: видавництво Лілея, 1997.
2. Кваша В.І., Подобівський С.С., Страшнюк Д.В. Фауна Голицького ботаніко-ентомологічного заказника загальнодержавного значення – Тернопіль, 2006. – 45 с.
3. Матеріали П регіональної науково-практичної конференції, присвяченої 15-річчю створення Голицького біостанціону ТРПУ імені Володимира Гнатюка (24 - 25 травня 2014 р. с.Гутисько, Бережанського району Тернопільської області). Дослідження флори і фауни Західного Поділля/ редколегія під керівництвом В.З. Куранта та ін. – Тернопіль: ТРПУ ім. Володимира Гнатюка, 2014. – 107 с.